

ביאורים

בדברים אלה משרטט בפנינו ריה"ל את העבודה הנפשית המלווה את תפילת החסיד. הנקודה הראשונה שהוא מזכיר נזכרה כבר במאמר הראשון בפסקה סח' (וכן להלן במאמר רביעי בפסקה כה'), על הגודל שיש גם בקטנה שבבריות. את הדברים האלה מזכיר ריה"ל כדי שלא נתפעל יתר על המידה ממראה הבריאה. המבט על עוצמת הכוכבים וגודלם עלול להטעות את האדם ולגרום לו לייחס להם כוחות עליונים וזה עלול להסית את האדם מן הבורא. זהו המושג שורש האמונה הוא שורש המרי, שזוכר כבר במאמר הראשון. משמעותו היא שכאשר מייחסים לנבראים סגולות עצמאיות כאילו היו מקור הסגולות, עלולים להגיע לכפירה. הכפירה היא ההתעלמות מן השורש האמיתי, המחיה ומהווה את הבריאה כולה. חכמתו של ה' היא שבראה גם את השמש וגם את הנמלה הקטנטנה. ההשוואה הזאת בין קטן לגדול נעשית כדי למנוע מאתנו את ההתפעלות מן הגדול כאילו הוא בעל כוח עצמאי. ברכת יוצר המאורות באה כדי 'לאפס' אותנו. ללמד אותנו מי הוא באמת מקור הכוחות - הבורא, ומי רק נברא. ברכת אהבת עולם היא סימון המטרה, ההתגלות בעולם הזה על ידי העם הנבחר - עם ישראל. העם הנבחר נמשל למראה נקייה שמשקפת בצורה מדויקת את האור המוקרן עליה. התורה שניתנה לישראל היא ביטוי לרצון האלוהי שדווקא בני האדם, על כל המאבקים הפנימיים הקיימים בהם, הם אלה שיביאו את דבר ה' לעולם הזה. תפקיד התורה לרומם ולהעלות את האנושות ממצבה השפל אל המדרגות העליונות.

הרחבות

מה קטנו מעשיך ה'

שְׁחַכְמָתוֹ וְהִנְהִיגָתוֹ בְּבְרִיאת הַנְּמָלָה וְהַדְּבֹרָה אֵינָה פְּחוּתָה מִחַכְמָתוֹ וְהִנְהִיגָתוֹ לְשִׁמְשׁ וְגַלְגָּלָה. ריה"ל מלמדנו שכדי לראות את חכמתו של הבורא אפשר להסתכל גם בייצורים הקטנים, ברמשי הארץ. הרי חוכמתו ביצירתם אינה פחותה מחוכמתו ביצירת השמש ובהנהגתה. (עין עוד במאמר ראשון סח-ט).

רבנו בחיי בספרו 'חובת הלבבות' מזכיר גם הוא עניין זה. כשאנו מסתכלים במציאות, בדברים הגדולים ובדברים הקטנים, אנו יכולים לראות את החוקיות הנפלאה שטבע ה'. 'ואותות חכמת הבורא יתעלה, הנראות בקטני היצירות וגדוליהן, מעידות, כי הם לבורא אחד חכם. ואלו היה לעולם יותר מבורא אחד, היתה צורת החכמה מתחלפת בחלקי העולם ומשתנית בכלליו ובחלקיו' [חובות הלבבות א, שער הייחוד ז].

הרב קוק אומר שאת ההסתכלות הזו ניתן להקיש גם ללמידת התורה. כמו שבמציאות אנו מוצאים את הקב"ה בין בדברים הגדולים ובין בקטנים, כך גם בלימוד התורה עלינו למצוא את החידושים שאנו יכולים ללמוד גם מתלי התלים של ההלכות ולא רק מהכללים המופשטים ומלימודי האגדה [אורות התורה ג, ח].

שאלות לדין

מה החסיד מבקש בהתבוננותו בסיוד הנבראים? מדוע גדול בעיניו הסדר שהוא מוצא בנמלה הקטנה מהסדר שבכוכבים הגדולים?

מיהו 'ישראלי באמת' על פי ריה"ל? מדוע לא מספיק להשתייך לעם ישראל?

וְיֹצֵר בְּיוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת סֵדֵר הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְעֵצָם הָאֵשִׁים הֵהֶם וְגַדְל תּוֹעֲלֵתָם, וְשָׁהֶם אֶצֶל בּוֹרְאֵם כְּקִטְן שְׁפָרְמָשִׁים, אֵף אִם עֵצָמוּ בְּעֵינֵינוּ לְגַדְל תּוֹעֲלֵתָנוּ מֵהֶם. וְהִרְאָהָ שְׁהֶם אֶצֶל בּוֹרְאֵם כְּאֲשֶׁר אֲמַרְתִּי, שְׁחַכְמָתוֹ וְהִנְהִיגָתוֹ בְּבְרִיאת הַנְּמָלָה וְהַדְּבֹרָה אֵינָה פְּחוּתָה מִחַכְמָתוֹ וְהִנְהִיגָתוֹ לְשִׁמְשׁ וְגַלְגָּלָה, אֲדַרְבָּה, רִשְׁם הַהִשְׁגָּחָה וְהַחֲכָמָה יוֹתֵר עֲדִין יוֹתֵר פְּלֵאֵי בְּנְמָלָה וְהַדְּבֹרָה, בְּשֵׁל מַה שִׁנְתָּן בְּהֶם מֵהַכַּח וְהַפְּלִים לְמִרוֹת קִטְנוֹתָם. יִתְבוּנֵן בְּזֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִגְדְּלוּ בְּעֵינֵי הַמְּאוֹרוֹת, וְיִזְכְּרוּ הַשֵּׁד שׁוֹלָל בְּמַקְצֵת דְּעוֹת בְּעֲלֵי הַרוֹחֲנִיּוֹת, וְיִטְעֵהוּ לְחֻשָׁב שְׁהֶם מְזִיקִים וּמוֹעִילִים בְּעֵצָמָם, וְאֵין הַדְּבָר כֵּן, אֶלֶּא בְּאִיכוּתֵיהֶם, כְּרוּחַ וְכֹאשׁ, וְיִהְיֶה כְּמוֹ שִׁנְאָמַר: "אִם אֶרְאֶה אוֹר כִּי יֵהֵל וְגו' וְיִפְתֵּ בַסֵּתֵר לְבִי" וְגו'.

וכו' יציר באהבת עולם התחברות הענין האלהי בקהל המיוכן לקבלו, פהתחברות האור בפמאָה המלמטשת, ושהתורה מאתו היא ראשית רצון מןונו להראות מלכותו בארץ כהראותה בשמים. ולא חיבה החכמה שיברא מלאכים בארץ, אלא בני אדם מצדו ודם, נאבקים בהם הטבעים ומתנצחות המדות, כמשפט נגוד פנים ואחור, כמו שהתבאר בספר יצירה. וכאשר יצר מהם יחיד או קהל, יחול עליו האור האלהי, וינהיגו בתחבולות ובנפלאות יוצאות מסדר העולם הטבעי, ויקרא זה מןונו 'אהבה' ו'שמחה'. ולא מצא הענין האלהי מקבל נשמע למצותו, דבק בסדר אשר צוהו בו, אחרי המאורות והגלגלים, אלא המעלים שבבני אדם, היו יחידים מאז אדם ועד יעקב, ואחר כן נעשו קהל, וקל עליהם הענין האלהי באהבה להיות להם לאלהים, וסדרם במדבר סדור הגלגל, ארבעה דגלים פשוט ארבעת רבועי הגלגל, ושנים עשר שבט פשוט פשוט מזלות, ומחנה לויים בתוך המחנות, כמו בספר יצירה: "והיכל קדש מכוון באמצע והאלהים נושא את כלם", וזה פלו מורה על אהבה.

ולפיכך ישבח עליה, ויסמוך לזה קבלתו את התורה בקריאת שמע, ואחר כן מה שפוללת "אמת ויציב" מציבות הענינים של ההתחייבות בתורה, פאלו אחר שנתבאר לו כל מה שנקדם והשיגו והבחינו, קבל על עצמו קבלה והעיד עדות שהוא מתחייב בו כמו שהתחייבו בו האבות לפניו, וכן יתחייבו בו הבנים עד סוף כל הדורות, כמו שאומר: "על אבותינו ועליו ועל בנינו ועל דורותינו דבר טוב וקיים חק ולא יעבר". ואחר כן יספר אותם עקרי האמונה אשר בהם תשלים האמונה היהודית, והם ההודאה באדנותו יתעלה, ובקדמותו, ובהשגחתו על אבותינו, ושהתורה מאתו, ובמזופת על כל זה, והיא החתימה, והיא יציאת מצרים, במאמר "אמת שאיתה ה' אלהינו", "אמת מעולם הוא שמה", ו"עזרת אבותינו", ו"אמת ממצרים גאלתנו". ומי שכלל את אלה בכונה גמורה הוא ישראלי באמת, וראוי לו ליחל לדבקות בענין האלהי המתחבר בבני ישראל מבצעדי שָׁרָר האמות, ויהיה זכאי לעמידה לפני השכינה, ושישאל ויענה.

ברכת אהבת עולם

ברכת 'אמת ויציב'

ביוצר המאורות - ברכת יוצר אור. **העולם העליון** - עולם המלאכים (ומערכת הכוכבים). **ויוליהוה השד שולל** - שתביאהו הסברה למכשול. **שהם מזיקים ומועילים בעצמם** - שיש בשמש וכדו' תועלת מצד רצון השמש והחלסתה. **באיכותיהם** - מהות הטבע שה' שם בהם. **יהל - יאיר. בקהל המוכן** - הציבור המתאים. **במראה המלטשת** - זכוכית שקופה. **כהראותה** - של מלכות ה'. **ולא חיבה החכמה** - אין רצון ה'. **יור** - יהיה נקי במעשיו. **בתחבולות** - ניסים. **אהבה ושמחה** - של הקב"ה אל האדם. **סדור הגלגל** - כפי שמסודר 'צבא שמים', **ובמזופת** - ה'ראיה, כלומר יציאת מצרים.